“ЗАТВЕРДЖЕНО”

Вченою радою Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є.Кавецького НАН України “ 15 ” жовтня 2008 р., протокол № 9

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ВЧЕНИХ УКРАЇНИ

ПЕРЕДМОВА

Метою Етичного Кодексу Вчених України є формулювання та доведення до вчених загальних етичних принципів, яких кожен з науковців і викладачів має дотримуватися у своїй роботі. Цей Кодекс включає основні базові принципи і не торкається особливих етичних питань, що постають у деяких окремих галузях науки. Кодекс регулює відносини науковців між собою та із суспільством. Він встановлює основні засади для оцінки вченими своєї власної роботи та діяльності колег з моральної точки зору. Закріплені тут принципи мають слугувати основою для етичної підготовки молодих науковців. Основним завданням Етичного Кодексу є надання пріоритету моральним вимірам науки та соціальній відповідальності спільноти вчених та кожного вченого зокрема. Проблема особистої відповідальності вченого набула важливого значення у зв‘язку з тим, що громадські інституції часто не встигають за стрімкими темпами розвитку науки і технологій.

В усьому світі етичні кодекси базуються на розумінні того, що належна практика у сфері науки сприяє довірі в середовищі наукового співтовариства та між ним і суспільством, що є необхідним для розвитку науки. Вчені повинні бути впевненими в надійності результатів роботи своїх колег. В свою чергу, суспільство має бути впевненим у чесності науковців та достовірності результатів їх досліджень. На жаль, останнім часом така довіра похитнулася у зв'язку з тим, що в багатьох країнах спостерігалися серйозні порушення етики, що поставили під загрозу авторитет науки та довіру суспільства до вчених. Щоб запобігти такому розвитку подій в Україні, всі науковці мають усвідомлювати важливість високоетичної поведінки та свою відповідальність за формування громадської думки щодо науки.

1. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ.

1.1. Етика в науці базується на основоположних цінностях, нормах та принципах і визначає моральну поведінку вченого, його відповідальність перед суспільством та природою.

1.2. У своїй роботі вчений має керуватися визнаними стандартами належної практики, загальні положення яких визначено у цьому Кодексі.

1.3. Вчений повинен усвідомлювати, що ефективність науки оцінює суспільство.

1.4. Вчений несе моральну відповідальність за наслідки своєї діяльності, що можуть впливати на розвиток людства або природи. Вчений повинен протидіяти отриманню результатів, що суперечать принципам гуманізму, шляхом:
- відмови у співпраці;
- попередження суспільства про можливі негативні наслідки використання досягнень науки в антигуманному напрямку;
- інформування та мобілізації громадської думки, зокрема, думки наукового співтовариства, щодо очікуваних наслідків наукового прогресу та їх упередження.

1.5. Вчений зобов‘язаний протидіяти конформізму в науковому співтоваристві, приймати активну участь в процесах атестації наукових кадрів, протидіяти присудженню наукових ступенів і звань за роботи, які не відповідають сучасним досягненням світової науки, або виконані з порушенням норм етики, зокрема рішуче викривати факти плагіату й інших форм порушень авторського права.

1.6. Вчений має активно протидіяти псевдонауці, виступати проти розповсюдження в суспільстві її поглядів і рекомендацій.

1.7. Вчений має спрямовувати свої зусилля на подальше застосування отриманих знань задля блага людства, збереження екосистем та найбільш економного використання природних ресурсів. Визнаючи суспільні потреби та обмеженість природних ресурсів, вчений повинен активно протидіяти проведенню необґрунтованих досліджень, що мають низьку наукову та практичну значимість.

1.8. Свобода в науці – це в першу чергу свобода вибору наукових концепцій, гіпотез, парадигм, проблем та методів їх вирішення, і, понад усе, свобода думки та слова. Вчений має захищати свободу наукової думки, засуджувати цензуру щодо наукової творчості та будь-які намагання монополізувати ті чи інші напрямки науки. Свобода в науковій творчості в своїй основі повинна мати високий професіоналізм.

1.9. Вчений несе відповідальність за виникнення небезпеки для окремої людини, суспільства, економіці або природи, яку може заподіяти передчасне застосування нових наукових знань.

1.10. Вчений не чинить дій, як можуть завдати шкоду професійній репутації іншого вченого. Проте, за наявності неспростовних доказів неетичної поведінки чи непрофесійних дій ученого, наукове співтовариство має у відкритій неупередженій дискусії скласти про це відповідний об‘єктивний погляд.

1.11. Усі, причетні до науки, мають докладати зусиль до підготовки та розвитку молодих вчених – патріотів і науки, і країни. Тому виховання наукової зміни не повинно обмежуватися тільки наданням технічних навичок, необхідних для проведення дослідження. Підготовка має включати основні етичні стандарти та норми науки. Наукові співробітники та викладачі мають слугувати взірцем моральності для молодого вченого щодо ставлення до науки та до авторських прав.

2. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Вчений має дотримуватися найвищих професійних стандартів планування та проведення наукових досліджень на основі глибоких знань про доробок світової науки в даній галузі.

2.2. Вчений зобов‘язаний вишукувати найбільш прийнятні з огляду на адекватність та економічну виправданість шляхи вирішення досліджуваної проблеми. Вчений зобов‘язаний висновки завершеного дослідження викладати об‘єктивно, незважаючи на сподівання замовника.
2.3. Вчений має забезпечувати бездоганну чесність та прозорість на всіх стадіях наукового дослідження і вважати неприпустимим прояви шахрайства, зокрема фабрикування та фальшування даних, піратства та плагіату. Неприпустимим є намагання керівних осіб упереджено впливати на характер отримуваних в дослідженні даних та висновків. Вчений служить лише об‘єктивній істині.
2.4. Вчений має пам'ятати, що наукове дослідження – це процес отримання нового знання. Обов‘язком вченого є наявність належної ерудиції і компетентності, за яких можливий критичний аналіз найсучасніших наукових надбань.
2.5. Вчений має забезпечувати необхідний захист інтелектуальної власності.
2.6. Вчений повинен забезпечувати якнайкраще використання результатів своєї праці в інтересах суспільства та довкілля.
2.7. Наукові дослідження жодним чином не повинні ображати гідність або йти в супереч з правами людини. У медико-біологічних дослідженнях слід керуватися принципами біоетики.
2.8. Наукове дослідження має проводитися таким чином, щоб не спричиняти шкоди навколишньому середовищу. Якщо такого пошкодження неможливо уникнути, вплив людини повинен бути зведений до мінімуму, а середовище після завершення дослідження відновлене до його первинного стану.

3. ВЧЕНИЙ ЯК АВТОР

3.1. Основною мотивацією діяльності вченого має бути прагнення до пізнання та бажання збагатити науку новими знаннями. При цьому найвищою нагородою вченого є досягнення істини та визнання наукового співтовариства. Вчений має право та обов‘язок захищати свій науковий пріоритет. Разом з тим публікація неточних і непереконливих наукових результатів, а також публікація в ненаукових виданнях з метою досягнення пріоритету неприпустимі.
3.2. Вчений визнає міжнародні та національні правові норми щодо авторських прав. Вчений може використовувати інформацію з будь-яких публікацій за умови, що вказує джерело та проводить чітку межу між власними даними та здобутками інших. Запозичення для власних публікацій будь-яких фотографій, рисунків, таблиць, схем тощо потребує, згідно існуючих правил, дозволу автора або видавництва.
3.3. При публікації результатів дослідження, що проводилося групою вчених, всі, хто брав участь у роботі, мають бути зазначеними як автори; у разі необхідності може бути зазначено їхній особистий внесок. Тільки реальний творчий внесок у наукову роботу може слугувати критерієм авторства. Поступатися авторством на наукову роботу іншій особі, приймати авторство або співавторство та, особливо, вимагати його є неприпустимим.
3.4. Вчений не повинен повторювати свої наукові публікації винятково з метою підвищення їх числа. Якщо для пропаганди наукових досягнень доцільна публікація однієї і тієї ж роботи в різних журналах, редактори останніх повинні бути поінформовані про факт публікації в інших виданнях.

3.5. Вчений повинен бути об'єктивним в оцінці власних досягнень. Преса, радіо та телебачення можуть бути використані для пропаганди наукових досягнень, але не власної особи. При публікації роботи вчений підкоряється вимогам видавця, але бажано, щоб наукові ступені та звання автора не вказувалися. Така інформація може бути подана у примітці.

4. ВЧЕНИЙ ЯК КЕРІВНИК

4.1. Для наукової праці вчений оточує себе співробітниками тільки на основі неупередженої оцінки їхніх інтелектуальних, етичних і персональних рис. Вчений повинен протидіяти усім проявам протекціонізму, корупції і дискримінації.
4.2. Вчений будує взаємини зі співробітниками на принципах справедливості, виявляє доброзичливість і підтримку своїм учням та оцінює кожного з них об'єктивно. Як керівник він має сприяти службовому зростанню підпорядкованих йому співробітників відповідно до їх кваліфікації і ставленню до праці.
4.3. Вчений не перекладає на своїх співробітників виконання завдань, які він повинен виконувати сам.
4.4. Вчений-керівник зобов‘язаний пояснювати членам свого колективу своє наукове бачення проблеми.
4.5. Вчений повинен докладати всіх зусиль для створення належної творчої атмосфери в колективі.

5. ВЧЕНИЙ ЯК ВИКЛАДАЧ

5.1. Вчений має з повагою ставитися до своїх учнів та до їх вільного й критичного мислення.
5.2. Вчений не повинен перешкоджати спілкуванню своїх учнів з іншими вченими та науковими інституціями. Він поважає їх право на вільне об'єднання, самоврядування та членство в колегіальних академічних організаціях, прислухається до думки студентського співтовариства щодо форми та методів навчання.
5.3. Вчений повинен проводити заняття в цікавій формі, прийнятній для широкого кола учнів. Він має переконатися в належному забезпеченні лабораторій та бібліотек. Розклад занять повинен бути зручним для учнів, а заняття проводитися суворо відповідно до розкладу. Зміст лекцій повинен відображати сучасні досягнення світової науки і не містити елементів упередженого тиску.
5.4. Вчений має об'єктивно ставитися до учнів, утримуючись від неетичних форм оцінок.
5.5. Вчений повинен у своєму світогляду мати на увазі те, що він є взірцем вищої інтелігентності, в який відображаються традиції знаних українських наукових шкіл.
5.6. Вчений приділяє особливу увагу обдарованим студентам і залучає їх до наукової праці. Він має виховувати у своїх учнях відповідальність за наукову діяльність.
5.7. Вчений не розголошує інформацію особистого характеру щодо своїх учнів.
5.8. Вчений не приймає жодної оплати чи іншого доходу від своїх студентів. Не

дозволяється проведення індивідуальних чи групових занять або консультацій, безпосередньо оплачуваних студентами.

6. ВЧЕНИЙ ЯК КОНСУЛЬТАНТ ЧИ ЕКСПЕРТ

6.1. Вчений має виступати експертом тільки у сфері своєї компетенції відповідно до своїх знань та досвіду.
6.2. Вчений має дотримуватися принципу рівності при проведенні експертного розгляду. Будь-яка дискримінація на підставі статі, раси, політичних поглядів чи культурної та соціальної приналежності є несумісною з цим принципом.
6.3. Вчений висловлює свою думку про роботу та наукові досягнення колег чесно, чітко та неупереджено. Як банально-ввічливі та прихильні, так і навмисно негативні висловлювання не дозволяються. Підготовка об‘єктивного критичного висновку повинна розглядатися як обов'язок, від виконання якого вчений не має права ухилятися.
6.4. Вчений несе персональну відповідальність за чесну й об'єктивну оцінку кандидатських та докторських дисертацій. Виступаючи в ролі опонента при захисті дисертаційних робіт, вчений має бути неупередженим.
6.5. Під час обговорення, полеміки та висловлювання критичних зауважень вчений повинен дотримуватися принципів рівноправності, фактичної обґрунтованості та достовірності. Принцип рівноправності гарантує рівні права усім учасникам дискусії або полеміки незалежно від наукових ступенів та звань. Принцип фактичної обґрунтованості виключає необ'єктивну критику. Принцип достовірності забороняє будь-які перекручування з метою приниження або дискредитації.
6.6. При проведенні експертного розгляду вчений має дотримуватися принципу конфіденційності.
6.7. В ході експертного розгляду вчений має зберігати незалежність та не піддаватися тиску при підготовці та винесенні висновків.
6.8. Обираючи кандидатів для проведення дослідження або на інші наукові посади, вчений, як експерт, має об'єктивно оцінювати претендентів. Він не повинен надавати перевагу своїм учням, представникам своєї наукової школи тощо. При конфлікті інтересів вчений повинен ставити загальні інтереси вище, ніж інтереси замовників дослідження.

7. ВЧЕНИЙ ЯК ГРОМАДЯНИН

7.1. Вчений має присвятити себе пошуку нових знань та їх застосуванню на благо суспільству та природі. Інформація, яка надається суспільству, має бути достовірною. Вчений протидіє представленню неперевірених даних як фактів.
7.2. Вчений сприяє розповсюдженню наукових знань та протидіє поширенню псевдонаукових теорій, хибних концепцій та уявлень.
7.3. Вчений повинен оприлюднювати результати своїх досліджень у науково-популярній формі.
7.4. Вчений повинен брати активну участь у житті наукового співтовариства та у роботі колегіальних органів. При цьому він має діяти, насамперед, виходячи із загальних інтересів науки і тільки потім з інтересів особистих та своєї установи .

7.5. Вчений не дозволяє використовувати авторитет науки чи свій власний авторитет в рекламних або пропагандистських цілях з корисливою метою.
7.6. Вчений, що займає урядову чи адміністративну посаду, повинен дотримуватися етичних норм, прийнятих в науковому співтоваристві.

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ВЧЕНИХ УКРАЇНИ обговорено та одноголосно затверджено на засіданні Вченої ради Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є.Кавецького НАН України (протокол №9 від 15 жовтня 2018 року) з метою необхідності розуміння науковою молоддю загальних етичних принципів, яких мають дотримуватись науковці всіх рангів і звань, для попередження ганебних вчинків серед молодих учених та аспірантів (докторантів) інституту.